

Historie nejen zkoumaná, ale i zodpovědně žitá

Jan Šimsa

in: Literární noviny, 2009

in: Literární noviny, 2009 (11. 1.)

◆ článek, česky, vznik neuveden, ◆ web

◆ article, Czech, origin n.a., ◆ web

Historie nejen zkoumaná, ale i zodpovědně žitá

Neděle, 11 Leden 2009 18:57

<http://www.literarky.cz/civilizace/89-civilizace/349>

Česká historická obec i naše rozvíjející se demokracie budou do budoucna postrádat osobnost profesora Jaroslava Mezníka, člověka neobyčejných kvalit. V následujícím textu na něj vzpomíná jeho blízký přítel z disentu Jan Šimsa. Zájemce o další informace o Jaroslavu Mezníkovi upozorňujeme na článek jeho žáka a kolegy, historika Martina Wihody v časopise Dějiny a současnost 1/2009.

Dne 28. listopadu 2008 zemřel v hospici u svaté Alžběty v Brně historik Jaroslav Mezník. Dne 5. prosince jsme se s ním v brněnském krematoriu rozloučili. Přišla jeho žena, docentka polonistiky Irena Hrabětová, vlastní dcera Dagmar i s maminkou, nevlastní dcera Iva, přišli členové Masarykovy společnosti, Konfederace politických vězňů i Svazu bojovníků za svobodu, členové přípravného výboru sociální demokracie z listopadu a prosince 1989, členové bývalé Československé strany socialistické, signatáři Charty 77, učitelé Masarykovy university, spoluvězňové ze sedmdesátých let, pracovníci firmy Transporta, účastníci diskusí M-klubu, předseda Ústavního soudu, představitelé města Brna, hejtman Jihomoravského kraje a mnoho přátel.

V roce 1985 se chystal Tomáš Bísek se ženou Danielou a čtyřmi dětmi do Skotska. Při rozloučení pronesl Mezník úvahu o tom, „co nám Charta 77 vzala a co dala“. Jemu dala dva přátele, evangelické faráře, s nimiž se seznámil v bytečku své středoškolské profesorky Boženy Komárkové. Jeden z nich byl právě Tomáš Bísek, jehož nebude nějaký čas vídat.

Postupně jsem si uvědomoval, že i mně přinesla Charta skutečné přátele, kteří neberou přátelství na lehkou váhu a neberou životní okolnosti jako křivdu, žijí myšlenkou, která je ve shodě s jednáním, konají to, co považují za správné: „Kdo si stojí v slovu, byť se shrknul svět.“ A kdykoliv na Mezníka vzpomenu, cítím, že mi stojí tvář v tvář, že se mnou cítí, že mne chápe, že schvaluje nebo neschvaluje mé počínání, abych aplikoval Edmunda Husserla.

Jaroslav Mezník neznal jakékoliv stýskání na poměry, věcně posuzoval události, jako byla smrt jeho otce uprostřed války, zařazení k pracovním složkám technických praporů, zatčení, vyslýchání, soud a věznění. Někteří posuzovatelé rukopisu jeho pamětí namítali, že až příliš podrobně popisuje vyztužování štol či problémy s větráním. V tom je tajemství i jeho historické práce. On přece chtěl vystihnout klady a zápory svých hornických zkušeností a dokumentovat je!

S jistou sebekritičností popisuje Mezník i úsilí o aktivizaci politické a ideové práce v Československé straně socialistické a následné výsledky, prohlídky, soudní jednání a věznění. Nebo přípravu závažných dokumentů pašovaných z Borů pro mírový kongres v Moskvě a dopisy pro Gustáva Husáka, jak je připravovali vězni v sedmdesátých letech pod vedením Jaroslava Šabaty.

Masaryk i Lucemburkové

To, co bylo u Mezníka až nápadné, ať již v dolech nebo na fakultě, na archivní brigádě nebo ve vězení, byla jeho zdvořilost, tolerance a úpravnost zevnějšku. A vstřícnost vůči lidem bez ohledu na jejich postavení či úroveň. Božena Komárková to přičítala tomu, čemu říkala krásným českým výrazem „dobrá kindrštůbe“. Jeho otec Jaroslav Mezník jako hejtman vyhlásil Československou republiku 29. října 1918 v Zábřehu na Moravě. Brzy po převratu se hlásil do státní správy na Slovensku a od roku 1933 byl viceguvernérem Podkarpatské Rusi. V tomto srdečném prostředí získal Jaroslav Mezník právě dobré vychování, které ho neopouštělo, ani když jednal s horníky či s důstojníky, s vyšetřovateli nebo s dozorci, se spoluvězni nebo s dělníky, když už byl ve skladě kovového materiálu ve firmě Transporta. S nějakým řvaním se

setkal jedinkrát, při příjmu do vyšetřovací vazby. A s násilím se nikdy a nikde nesetkal. Jeho usměvavost byla spojena s kultivovaností a vřelým vztahem k hudbě. Ostatně sám hrál na klavír, rád chodil na koncerty a miloval klasickou hudbu. A pokud jde o Leoše Janáčka? To jsme jednou v březnu 1988 umisťovali s Mezníkem ohromnou kytici o půl třetí ráno za asistence důstojníků Bezpečnosti k soše Leoše Janáčka před „jeho“ divadlem. A proslov, začínající oslovením: „Leošu!“, měl znalec Janáčka – Mezník. Kytice však byla původně určena do Lán a dokonce nesla stuhu k poctě TGM s nápisem „Věrní zůstaneme – Moravané“, jak ji pořídil někdejší starosta Brna (primátor a dlouholetý vězeň) Josef Podsedník. O této události a o kytici, jež tam setrvala až do začátku léta, se vyprávěly celé legendy po Brně. Stuhu zabavila Bezpečnost už při našem zadržení na pražském Masarykově nádraží, které se tak ovšem dočasně nejmenovalo.

Svou historickou práci promýšlel Mezník i ve vězení. Aby mohl pokračovat, výpisky a citace mu obětavě vypisovala a posílala jeho manželka, paní Vlasta, vedle pozorné péče o balíčky. Když v roce 1999 vyšla jeho práce o Moravě za Lucemburků, prohlásil, že splnil svůj životní úkol, a začal psát paměti.

Vždy však měl bytostný zájem o politické dění – nejen u nás, ale i v Rakousku a Německu. Co jsme se nadiskutovali nad výsledky i odhady voleb! Když jsme uspořádali utajený třídní seminář o liberalismu, pronesl řeč o základech našeho politického života koncem devatenáctého století a pak za první republiky. Přijela řada studentů z Prahy a byli překvapeni tím, že pronesl velmi přesný referát o politických stranách meziválečného období spatra! Před sebou měl jediné výsledky všech tehdejších voleb. Ač středověkář, stal se vynikajícím znalcem Masarykova života a díla v širším kontextu vývoje českého veřejného života. Zajímal se i o život slovenský, ostatně jsme pak zajeli několikrát na Bradlo. Velice si vážil toho, že mu byl propůjčen Řád Tomáše Garrigue Masaryka, a také se léta staral o Masarykovu společnost, kterou jsme založili na podnět projevu Ladislava Hejdánka dne 13. září 1987 v Lánech. V roce 1988 jsme požádali o registraci Ministerstvem vnitra a zahájili v Brně širokou přípravnou činnost.

S Masarykem byly spjaty i naše spory, například o pojem nepolitická politika. Mezník popíral mé tvrzení, že koření u Masaryka. Předložil jsem mu Masarykova Havlíčka, kde se celá kapitola tak jmenuje. Měl obavu, aby nepolitčnost neskončila v pouhé neutralitě, jen v kulturní či vzdělanostní práci, místo aby vyvrcholila v politické akci.

Sám měl vyhraněný politický zájem. Smýšlel sociálně-demokraticky, v roce 1968 se z politického realismu rozhodl pro Československou stranu socialistickou a byl rád, že už dávno škrtil to „národní“. Pracoval s Milanem Šilhanem a dalšími přáteli na tom, aby se tato stínová strana Národní fronty stala skutečnou nekomunistickou stranou. Ostatně právě to ho přivedlo k výsledkům, vyšetřovací vazbě a k výkonu trestu. U soudu v červenci 1972 dostal tři a půl roku a odseděl si roky tři bez jednoho měsíce.

V roce 1978 vytvořil s Albertem Černým, Jiřím Müllerem a Rudolfem Battěkem skupinu nezávislých socialistů a navrhl text prohlášení Sto let českého socialismu, které podepsala Božena Komárková, Václav Havel, Ladislav Hejdánek a několik dalších přátel. Bezpečnost ve svém pragocentrismu vyslýchala lidi kolem Václava Černého, protože takové prohlášení „muselo“ vzniknout v Praze. Na sklonku normalizace již bylo možno korespondovat s Právem lidu, s Listy, s římskými Studiemi a později začala i spolupráce se Svobodnou Evropou. Mezník se stal po převratu hlavou přípravného výboru ČSSD na Moravě, ač byl od 30. ledna 1990 poslancem Sněmovny národů Federálního národního shromáždění – do voleb. Zůstal ještě nějaký čas členem „Brněnského parlamentu“. Jaroslav Mezník z něho

vystoupil s odůvodněním, že je orientace sociálně demokratické. Mne zároveň s Petrem Cibulkou vyloučili.

Celoživotní náplní Mezníkova života byla historie, práci s prameny se naučil při svém nasazení v archivech a také pomocné vědy historické vystudoval s výborným prospěchem. Úplnější pohled na jeho práci dá bibliografie uveřejněná ve sborníku *Ad vitam et honorem*, věnovaný profesoru Jaroslavu Mezníkovi přáteli a žáky k jeho pětasedmdesátinám (Matice moravská, Brno 2003).

Již zralou metodou je zpracovaná *Lucemburská Morava 1310–1423* (Lidové noviny, Praha 1999). Ze starších prací skončila ve stoupě po Mezníkově zatčení práce Praha před husitskou revolucí. Podle zachovaného výtisku ji vydala Academia v roce 1990. Pohled na život i dílo Jaroslava Mezníka dává kapitola knihy Miroslava Vaňka a Pavla Urbáška *Vítězové? Poražení?*. A ovšem již zmíněné paměti *Můj život za vlády komunistů* (Matice moravská, Brno 2005). Jaroslava Mezníka máme v živé paměti jako skutečného, věrného přítele, který myslí více na druhé než na sebe a je ochoten se nasadit pro druhého člověka i pro spravedlivou věc. Rádi na něho vzpomínáme a učíme se od něho.